

Dicht de kloof tussen beeld en werkelijkheid!

Adri Duivesteijn, wethouder in Almere

Arno Visser, wethouder in Almere

Adri Duivesteijn en Arno Visser, beiden wethouder in Almere, pleiten - aan de vooravond van de landelijke verkiezingen - voor het dichten van de kloof tussen beeld en werkelijkheid, die politici en media creëren.

De werkelijkheid bestaat, én kan worden gecreëerd. In de film 'Wag the Dog' uit 1997 laat de spindoctor van een in het nauw gedreven president een film maken over een niet-bestaande oorlog. Deze moet de aandacht afleiden van een schandaal, en er voor zorgen dat de president glorieus wordt herkozen. Valse geruchten en manipulaties worden niet geschuwd; beeldmateriaal maakt het 'echt'.

Dichter bij huis is Almere, in aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen, in een soortgelijke film beland. De PVV plaatste Almere in een schemergebied tussen dat wat de stad feitelijk is, en het door de PVV gecreëerde beeld van de stad. Almere is, zo roept de PVV zo hard en zo vaak mogelijk, een zeer onveilige stad, waar vooral moslims voor grote problemen zorgen. *'Daarom kiest de PVV voor meer politie op straat en (...) stadscommando's, en een hardere aanpak van crimineel tuig, van de veelal Marokkaanse en Antilliaanse straatterroristen'*, is dan ook de kern van het verkiezingsprogramma van de PVV. Lijsttrekker Raymond de Roon voegde hier in een openbaar debat aan toe dat die stadscommando's over traangas zouden moeten beschikken, en dat de politie de *'orgies van geweld'* met knieschoten zou moeten neersabelen. Het feit dat Almere in werkelijkheid tot de veiligste steden van Nederland behoort en het aantal misdrijven in 2009 met 13% daalde, werd door de PVV stelselmatig buiten beschouwing - en daarmee buiten de schijnwerpers - gelaten.

De PVV heeft het populisme tot strategie verheven. Dat deze strategie effectief is, bleek onder meer uit de column 'Almere' van Ronald Giphart¹. Want wat verwachtte Giphart toen hij voor de opening van de Nieuwe Bibliotheek naar Almere toog? *'Een desolate stemming. Laag-schedelige stadscommando's die islamtuig terugknuppelen naar de gemeentegrenzen. West Side Story-achtige aanvaringen tussen allochtone en autochtone import. Wanorde. Ingegooide ruiten. Een schandpaal voor iedereen die er ooit linkse gedachten op heeft nagehouden.'* Natuurlijk is zijn beeld enigszins overdreven, maar zou hij soortgelijke gedachten hebben gehad als hij Almere vóór de kandidaatstelling van de PVV zou hebben bezocht?

De kloof tussen beeld en werkelijkheid groeit. En waar 'Wag the Dog' en Gipharts preoccupatie onschuldige en zelfs lachwekkende voorbeelden zijn, zijn de gevolgen van een dergelijke kloof verstrekkend en schadelijk. Het grote risico dat wij lopen, is dat beleid en maatregelen meer en meer op grond van een gecreëerde schijnwerkelijkheid tot stand komen. Maatregelen gebaseerd op stoere taal, die in de praktijk zelfs een averechts effect kunnen hebben.

Wie is nu verantwoordelijk voor het grote contrast tussen werkelijkheid en schijnwerkelijkheid? In het geval van Almere is dat allereerst de PVV zelf. Lees het boek 'Undercover bij de PVV'² en zie dat de PVV deze strategie bewust hanteert. *'Kijk', zegt de Roon, 'het is eigenlijk heel simpel. Niet te diep ingaan op de stof; het gaat om de media-aandacht die je ergens mee kunt verdienen. De islam is slecht, de regering is slecht, andere partijen zijn slecht. En de PVV is natuurlijk goed. Dat is het uitgangspunt. Wij praten hier intern misschien wel genuanceerd over zaken, maar niet naar buiten toe. Dan valt iedereen in slaap, journalisten als eerste. Snap je?'*

¹ Volkskrant, 31 maart 2010

² Undercover bij de PVV, Karen Geurtsen

Is het inderdaad zo dat de media zich laten sturen? Dat zij, zonder *'diep op de stof in te gaan'*, kunnen worden ingeschakeld? Laten journalisten zich reduceren tot 'bevestigter' van een door anderen gepercipieerde - en doorgaans gesimplificeerde - werkelijkheid? Als we de Almeerse praktijk als voorbeeld nemen, lijken deze vragen helaas met 'ja' te kunnen worden beantwoord. Vanaf het moment dat de PVV haar Almeerse kandidaatstelling bekend maakte, ging het niet langer om feiten, maar werd de politieke arena een politiek theater. Hoe illustratief is de uitzending van Rondon Tien, waarin het gesprek zich niet richtte op de vraag *of* Almere een onveilige stad is, maar op de vraag *waarom* dat zo is. Het beeld had de werkelijkheid al vervangen. Wanhopig zochten de media naar no-go area's en naar die *'veelal criminele Marokkaanse en Antilliaanse straatterroristen'*, maar het enige fragment dat enigszins voldeed aan het geschetste beeld van Almere was het item van Netwerk, waarin raadslid Frits Huis werd bespuwd - en dat tot in den treure is herhaald. En dan zijn er al die repeterende vragen aan de lijsttrekkers, over wat zij nu vonden van stadscommando's, van knieschoten en van hoofddoekjes. Alle serieus gemaakte verkiezingsprogramma's speelden geen rol van betekenis.

Ook buiten de Almeerse gemeentegrenzen wordt (h)erkend dat de media zich op sleeptouw hebben laten nemen. Journalist Willem Breedveld brengt het in zijn afscheidstoespraak als volgt onder woorden: *'Neem de aandacht voor Wilders (...) In Hilversum is men toch een beetje op hol geslagen. De retoriek van rechts klinkt gemakkelijk door, omdat die populistischer is. We leven in een 'soundbite society'. Rechts heeft een digitaal wereldbeeld. In dienst van de kijkcijfers krijgt dat een platform.'*³ Populisme en de zucht naar sensatie zijn fatale bondgenoten, vindt ook Maarten van Rossem: *'Ongelukkig genoeg valt de 'medialogica' deels samen met de 'populistische logica'. De medialogica vraagt theater en drama. Alles wat de dagelijkse routine overstijgt is goed. De charismatische leiders van de populistten zijn hier precies op hun plaats. Ze weten hoe je de media moet bespelen (...) met hun verbale provocatie, de schaamteloze overdrijving, de goed georganiseerde pseudogebeurtenis die veel belooft maar weinig geeft.'*⁴

Het is dan ook niet alleen de PVV die zich schuldig maakt aan het creëren van beelden die niet stroken met de werkelijkheid, het is nadrukkelijk ook de journalistiek. Al in 2006 bleek uit het toen verschenen rapport van de onderzoekscommissie TBS dat politiek en media onderdeel zijn van eenzelfde probleem. De media corrigeren of nuanceren niet, maar versterken de politieke uitspraken zelfs. Nu, vier jaar later, zien we journalisten nog steeds amechtig achter de grootste en meest controversiële schreeuwer aanrennen. Het lijkt niet te gaan om objectieve nieuwsvergaring, maar om het bemachtigen van die ene spraakmakende 'quote van de dag'.

Met de landelijke verkiezingen in aantocht, is het van belang de kloof tussen beeld en werkelijkheid te dichten. Hoe? Er ligt een grote taak voor de politiek; politici moeten burgers ervan doordringen dat de werkelijkheid gecompliceerder is dan tegenwoordig vaak wordt voorgesteld. Zij moeten mensen ervan overtuigen dat het denken in zwart of wit of in enen en nullen geen recht doet aan onze werkelijkheid. Schaf de oneliner af, en rehabiliteer het inhoudelijke debat! Ook de media moeten hun verantwoordelijkheid nemen en in het openbaar reflecteren op het eigen handelen, om hun werk en methoden ter discussie te stellen. Aan hen de taak om de knoop tussen beeld en werkelijkheid, tussen feiten en theater, tussen medialogica en populistische logica te ontwarren. Als dat gebeurt, zullen beeld en werkelijkheid samenvallen. En als beeld en werkelijkheid samenvallen, zullen mensen Almere bezoeken met een preoccupatie gebaseerd op het échte Almere. Of, zoals Giphart in zijn column schreef: *'De stad was levendig en pilde uit van drommen koopgrage zaterdagmensen. Lachende verliefden. Geurende Vietnamese loempia's. En in het straatbeeld juist opvallend weinig vermaledijde hoofddoekjes, veel minder althans dan in het centrum van Utrecht.'*

³ Nieuwspoort Nieuws, nummer 1, maart 2010, Willem Breedveld

⁴ Waarom is de burger boos?, Maarten van Rossem

